

לבוא לידי טעות בסמ"ך. ומ"ם זו תהיה סתומה מכל צד⁽¹⁾, (ג) ונגה יהיה עובר (ד) לכתחלה מחוץ לסתימה קצט בראש הנאי. (ה) ולא ימשך הגג לצד שמאלה הרבה, וכדיעבד *יגור (ו) המותר, ואין בזה משום חק תוכוח ושלל פסוק. ואם נמצא בן בשם הקדש אין להקטן, וישאר כך וקשר. וגם בשבת (ז) אין להוציא אתר עבד נח:

צורת אות נו"ן בפופה

אות נו"ן בפופה (ח) יעשה ראשה כמו ראש הנו"ן⁽¹⁾, ושלשה תגין עליה, (צ) ולא יתקן רחב מראש הנו"ן, ולא תהיה דומה

לבי"ת אם יהיה רחב מעט יותר⁽²⁾, ומשום זה יעשה גס"פ מושקה למשה (ג) משה לצד שמאל היטב יותר מן הראש, כדי שלא יתרחק לבי"ת או לבי"ת. וצאנו הנמשך מאמצע ראשו יהיה לכתחלה קצת עב ואך קצת ומשה לצד ימין, כדי להסמיך אות אצל ראשו⁽³⁾. ותהיה הנו"ן (ד) לכתחלה צנלה למטה לצד ימין⁽⁴⁾, אם עשה הנו"ן פפופה למעלה צורת נאי, דהיינו שמשך הצנאר מקצה ראשו, *הינן הפריימגדים בצריך עיון, והביאו

הגאון ר' עקיבא איגר כחדישו, ומנחלת דוד כסימן כג משמע דכשר בדיעבד⁽⁵⁾ [וכן משמע לעניות דעתי לכאורה מהלבוש, שחזר בסוף תמונת

האותיות שלו הדברים שהם לעכובא בכל אות זאת זה דלג]. ועל"פכ"י פנים נראה פשוט דאף לדעת הפריימגדים מהני תקון ואפילו בתפלין

ומזוזות, דהיינו שגור תחלה קצת מראשו לצד שמאל ולא הרבה כדי שישאר צורת תמונת נו"ן עליו, ואחר כך יוסיף עליו דיו לצד ימין לעשותו

כמו ראש הנו"ן, ולא מוטייל בהוספת דיו מצד ימין לכו, דאס"פ יהיה ראשו רחב מראש הנו"ן ואין לעשות כן, כנזכר לעיל, ועין בבאר הלכה:

צורת אות נו"ן פשוטה

אות נו"ן פשוטה (ח) תאר צורתה כמו נו"ן, ושלשה תגין על ראשה, אך שהיא ארבה פשעור שמהא ראשה

להעשות נו"ן בפופה אם תכפנה, דהיינו לא פחות מד' קלמסין עם גגה, ואם עשאה קצרה, (צ) מראין למינוק דלא חכים ולא טפש, ואם

קראה נו"ן פסולה⁽¹⁾, ואם משה הקו הארך מקצה ראשו ונשאור בצורת נאי ארבה, הפריימגדים הניח בצריך עיון, אך שארי האחרונים [שערי

אפרים סי' פא וגר"המלך וד"א] הסכימו בזה לפסל⁽²⁾:

צורת אות סמ"ך

אות סמ"ך (ח) תהיה גגה למעלה ארבה, דהיינו שתהא גגה שנה (צ) לכתחלה ולמטה מושקה קצרה⁽¹⁾, פי צריכה להיות עגלה מגי

בספר עבודת יחידים ובספר לרד אמת, על"פ צריך הסופר לקצר בזה מאד, ונה לשון הכותב שאמר: לאפוקי טבל הסופרים בורים שמקצרים

הצנאר של הלמ"ד ועושים על הלמ"ד פמין יו"ד מתחת שאינם עושים רוח בין שיטה לשיטה כמלא שיטה וכו', כי הרוקח כתב בהקדו שיש

לכתב על הלמ"ד כמו נאי ולא כמו יו"ד, וכן מצאתי בהנ"ה מפרק גט פשוט וכו' וכן כתב רבנו שמחה בשם החסיד ו"ל, עין שם. עוד ראיתי

סופרים בורים, ששקטועין וכותבין קו"ף במקום למ"ד, עושים צנאר תחלה על ראשו שיהיה למ"ד, ואחר כך פשטנאבש הדיו גוררין תנל; והוא הדיון

שקטועין וכותבין למ"ד במקום קו"ף, גוררין תנל הקו"ף ואחר כך גוררין הצנאר, וזה פסול גמור, כמו ח' במקום ד' שנתבאר לעיל בצורת ד'. למ"ד

שנמצא על גב ר' קצין קו פשוט בזה ל' ולא נאי, יש להכשיר בשעת הדחק, דהיינו אם נמצא בן בשבת אין צריך להוציא אתר, ויכול לתקן, וכתפלין אם אין לו אחרים יניחם בלא ברכה⁽²⁾ [ס' החיים וקסת הסופר]:

צורת אות מ"ם פתוחה

אות מ"ם פתוחה תמונתה קצת (ח) *כמו כ"ף נאי⁽¹⁾, על"פ תהיה למעלה לצד ימין צנלה, אבל למטה יהיה לה נזית ובלא עקב.

וגגה יהיה למעלה שנה ולא עגל, רק לצד ימין יהיה עגל. גם יהיה גגה ארך עד כנגד מושקה התחתון, (צ) וכל זה לכתחלה. (ג) והחרטום שבעד שמאל

יותר לרובק אותו לגגה⁽²⁾, ויהיה לכתחלה כמעט מושך בשנה עם הגג⁽³⁾, רק (ד) שיהיה ביניהם לצד מעלה כמו פגם קטן⁽⁴⁾, (ה) ותמונת החרטום תהיה

כמו נאי עומדת, משה קצת באלכסון ולא הרבה, *ויגיע עד כנגד מושב התחתון ועד בקלל; ומאד יתקן שלא יגע בו, ומכל מקום לא יהיה ביניהם הפסק גדול לכתחלה, כדי שלא יהיה עליה נאי הרבה באלכסון.

ואם לא הדביק החרטום למעלה לגגה ונראה ככ"ף נאי, פסול, ואין מוטייל לו תקון בתפלין ומזוזות אם כתב אחריו, דהיינו שלא כסדרן, ויכול לעיל

בסימן לב עיף כה, עין שם במשנה בדרה. והוא הדיון אם הדביק החרטום למטה במקום פתיחתו להפ"ם דפסול, ומבאר דינו לעיל בסימן לב עיף

יח לענין תקון אם לא כתב צורת אחריו בתפלין ומזוזות:

צורת אות מ"ם סתומה

אות מ"ם סתומה תהיה (ח) לכתחלה עגלה למעלה לצד ימין⁽¹⁾, ולמטה יהיה לה נזית לימין ולשמאל, שלא תהא

נראית כסמ"ך⁽²⁾, (צ) ואם לא עשה כן והתינוק קראה כסמ"ך, פסולה⁽³⁾. והפריימגדים כתב שטוב יותר שתהיה מרבעת מכל צד, פי בקל יוכל

באר הלכה

* כמו כ"ף נאי⁽¹⁾, הכל בכתבי על"פ הכתב בביתיאוסף וכל הפוסקים האחרונים, ולאפוקי מהפריימגדים שכתב ויתמנהו הוא כמו נו"ן נאי, כי אין מקור

לזה. ואפשר דעשו מסייע יח שכתב הסופר: יגור החרטום עד שמשאר בצורת נו"ן בפופה, וגם נה אינו נראה, דאפשר דשם נאל אחר המכתב דריני בתיבת האותיות לא

דקדק לכתב לפי תהוה לכתחלה למענה, כיון דאפילו נו"ן נאי כשר לכלי שלמא; או דמס' שם לפי מנהג הספרדים שאין מסייעין הקו שלמעלה עד כנגד מושקה

התחתון, כמו שכתב בספר לרד אמת, אס"כין הוא דומה לנו"ן נאי, וזהו מה שכתב שם בספר לרד אמת דלדריהו הסי' הוהה לשי"ת, ובשי"ת כבר ידע מה שכתב

הר"ת דרומה לנו"ן נאי, וכמו שכתב בביתיאוסף באות נו"ן, אבל לפי מה שאנו נוהגין די בגרירת עד שישאר בצורת כ"ף; דע, דכלבוש וכן באה"ע בסופר

בש"ן שסדר מהרמ"ר כתב: יגור עד שמשאר בצורת כ"ף פופה, ומה שכתב שם בסי' כי הסי' הוא גב' בתיבות כגון נאי, כבר תפס עליו בזה הביתיאוסף: * ויגיע עד כנגד מושב התחתון, וכדיעבד *יגור (ו) המותר, ואם נמצא בן בשם הקדש אין להקטן, וישאר כך וקשר. וגם בשבת (ז) אין להוציא אתר עבד נח:

היינו הפריימגדים בצריך עיון, ואם עשה הנו"ן פפופה למעלה צורת נאי ארבה, הפריימגדים הניח בצריך עיון, אך שארי האחרונים [שערי אפרים סי' פא וגר"המלך וד"א] הסכימו בזה לפסל⁽²⁾:

צורת אות סמ"ך (ח) תהיה גגה למעלה ארבה, דהיינו שתהא גגה שנה (צ) לכתחלה ולמטה מושקה קצרה⁽¹⁾, פי צריכה להיות עגלה מגי

בספר עבודת יחידים ובספר לרד אמת, על"פ צריך הסופר לקצר בזה מאד, ונה לשון הכותב שאמר: לאפוקי טבל הסופרים בורים שמקצרים

הצנאר של הלמ"ד ועושים על הלמ"ד פמין יו"ד מתחת שאינם עושים רוח בין שיטה לשיטה כמלא שיטה וכו', כי הרוקח כתב בהקדו שיש

לכתב על הלמ"ד כמו נאי ולא כמו יו"ד, וכן מצאתי בהנ"ה מפרק גט פשוט וכו' וכן כתב רבנו שמחה בשם החסיד ו"ל, עין שם. עוד ראיתי

סופרים בורים, ששקטועין וכותבין קו"ף במקום למ"ד, עושים צנאר תחלה על ראשו שיהיה למ"ד, ואחר כך פשטנאבש הדיו גוררין תנל; והוא הדיון

שקטועין וכותבין למ"ד במקום קו"ף, גוררין תנל הקו"ף ואחר כך גוררין הצנאר, וזה פסול גמור, כמו ח' במקום ד' שנתבאר לעיל בצורת ד'. למ"ד

שנמצא על גב ר' קצין קו פשוט בזה ל' ולא נאי, יש להכשיר בשעת הדחק, דהיינו אם נמצא בן בשבת אין צריך להוציא אתר, ויכול לתקן, וכתפלין אם אין לו אחרים יניחם בלא ברכה⁽²⁾ [ס' החיים וקסת הסופר]:

מִשְׁנֵת אוֹת ל' וּמֵם וּמ' סְתוּמָה וְנוּן וְג' פְּשׁוּטָה וְס' וְדִינְיָהּם סוּפְרִים בִּיאֻרִים וּמוֹסָפִים הַמִּשְׁךְ

שאינו מוסיף כתיבה אלא רק מוחק, ובוה אין חיסרון של בסדרן.
ולמעשה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' ו' אות ב') שיש להכשיר
בזה, מפני שאות העשויה כראוי על פי ההלכה אינה נפסלת
מחמת אות אחרת שבצידה, ועל כל פנים תיקון בודאי מועיל בזה
אף בתפילין ומוחזק.

2) ואם הרגל אינה יוצאת מאמצע הגג אלא מצידו, אלא שמשכו
אותה מתחת הגג לרוחבו עד אמצעיתו ומשם הורידו אותה כרגל,
כתב בשו"ת חתם סופר (י"ד סי' רסט) שהאות פסולה, שאף שאין
לה צורת אות אחרת מ"מ בודאי תמונתה שונה מתמונת אות נו"ן
פשוטה, והמקדש מעט (ס"ק ג') כתב שנראה שכשרה בדיעבד.
וביאר בגדולי הקדש (כלל יב אות י') שאם תינק קורא אותה כנו"ן
אין לחוש לפסול, שאף אם באות זי"ן בצורה זו נחוש לפסול
[ראה מה שכתבנו שם], מ"מ בנו"ן פשוטה אין לפסול, שהרי עיקר
ענינה הוא אורך הרגל, ואינה צריכה להיות כזי"ן ממש אלא רק
דומה לצורת זי"ן. וראה בספר שערי בינה (אות נ' ס"ק א') שיתכן
שלא נחלקו, וכל אחד מהם דיבר על מקרה אחר.

ס צורת אות סמ"ך

וּלְמַטָּה מוֹשְׁבָה קָצְרוּ.

1) ואם לא עשה מושב כלל ותחתית הסמ"ך היא כעין משולש,
כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' יג') שאין להכשירה, ויתכן
שפסולה אף לספרדים [הכותבים אות סמ"ך בלא עיגול בצד
השמאלי למטה, אלא רק מעקמים קצת את הירך השמאלית לצד
ימין, ומחמת קיצור המושב נראית היא כסמ"ך אף שיש לה זי"ת
ולא עיגול בקרן זו, כמבואר בספר לדוד אמת].

בשו"ת פני יהושע (אה"ע"ז סי' יח) ושו"ת הב"ח החדשות (סי'
צד) שאם היא נראית כגימ"ל הרי היא פסולה [וראה מה
שכתבנו לעיל אות גימ"ל הע' 6]. ואם נעשתה שם נקודה על
ידי טיפת דיו שניתזה מהקולמוס, כתב בשו"ת מהרש"ם (ח"ג
סי' רז) שאם ניכר שנעשתה מהתזת הקולמוס, הרי היא כשרה.
5) ואף אם חלק מראשי הנוטין בספר תורה נראים כזי"ת וחלק מהם
נראים כזי"ן, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' טז אות ג') שכשר
בדיעבד.

צורת אות נו"ן פשוטה

וְאִם קָרָאָה נִיּוֹן פְּסוּלָהּ⁽¹⁾ וכו', הַסְפִּימוּ קֶנֶה לְפִסְלָהּ⁽²⁾.

1) ואם עשה את רגלה באורך הראוי אלא שהתינוק קוראה כזי"ן
מחמת שהיא סמוכה לאות פ"א [אשר מושבה נמוך יותר משאר
האותיות], כתב המקדש מעט (סי' לב ס"ק ג') שיש להכשיר [וראה
גדולי הקדש שם ס"ק יז]. וכן כתב בשו"ת אבני נזר (אורח סי' יא).
אלא שכתב שלכתחילה כשאפשר יש לתקן על ידי הארכת הנו"ן,
ואין בזה חיסרון משום שלא בסדרן, כיון שהחיסרון אינו באותיות
עצמן אלא רק בקריאת התיבה, ובתיבה לא נאמר דין בסדרן.
שהרי מותר למחוק אות זי"ת מתיבת "לאבותיך" ולהאריך את
האותיות שלפניה ולאחריה. מאידך, בשו"ת ר"א גוטמכר (אורח סי'
ה אות ב') פסל בזה, ובשו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' רנג) כתב שבלא
תיקון יש להחמיר בדבר, והארכת רגל הנו"ן אינה נחשבת כתיקון
המועיל, מפני שכאשר אות אינה כשרה בלא תוספת כתיבה, יש
לחוש שנחשב התיקון שעל ידי התוספת שלא בסדרן, אך אם
אפשר לגרור קצת ממושב הפ"א כדי לקצרו, מותר הדבר מפני

משנת תמונת אות ס' ועין ופא ופ' פשוטה צד"י וצ' פשוטה ודיניהם סופרים

ביאורים ומוספים

שהנקודה שלה בולטת כלפי חוץ [מחמת שנראית כתי"ו], אלא שאף הפמ"ג עצמו נשאר בזה בצ"ע ולא הכריע בודאות שפסולה כמו בפ"א פשוטה.

צורת אות עי"ן

קצין יו"ד וכו', וגופה משוף תחתיה פמ"ג קצת וכו', ובה תהיה זי"ן עומדת בלשונה ונמצאת בירכה למטה מחציתה.

(1) ואם עשה את שני ראשי הקוים של העי"ן לצד ימין של הקו, כתב המקדש מעט (ס"ק ג) שיתכן שהאות פסולה, משום שהיא נחשבת כאות הפוכה.

(2) ובאופן עשיית גוף האות, האם כקו ישר או שיש לעשות בו שבירה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ו ס"י קנה אות א) שבלבוש משמע שאינו שבור אלא הוא באות וי"ו המשוכה מלפניה קצת, אך בספר הפרדס לרמ"ק ובלדוד אמת משמע שהוא שבור וצורת הגוף דומה לזי"ן כפופה, והביאו כן בשם הרב"ז, וכן מבואר בקול הרמ"ז (אות עי"ן). וכתב בשו"ת שבט הלוי (שם) שנראה שכן היתה עיקר הכתיבה מדורות.

(3) ואם עשה בצד השמאלי זי"ן קטנה כצורת יו"ד, כתב המקדש מעט (ס"ק ח) שאף שהאגור הזהיר שלא לעשות כן, מי"מ נראה שאינו מעכב בדיעבד, כל שהוא נוגע בדרך, אך לכתחילה אין לעשות כן.

(4) ואף שבהגהת הברוך שאמר כתב שתיגע בחצי העליון של הירך, כתב המקדש מעט (ס"ק ו) שיתכן שאין כאן מחלוקת, אלא שאם משערים את כל הירך יש לעשות את הקו השמאלי בחציו התחתון, אך כשמשערים רק את המקום העב של הירך יש לעשותו בחציו העליון.

ואם המושב אינו בולט מעבר לקו השמאלי אלא מעט, ונדמית האות כטי"ת, כתב דילקוט הסופר (כאן) שהאות פסולה.

צורת אות פ"א כפופה

תהיה רחבה קלמס וקצו"ו וכו', נקב"ל באות ה"א וכו', ואם לא עשה הנקבה רק קו שנה, עין לעיל סוף אות אל"ף.

(1) ושיעור זה, כתב הלשכת הסופר (ס"י ה ס"ק כד) שאינו ברוחב האות כפי שכתב המלאכת שמים, שהרי שיעור רוחבה הוא שלשה קולמוסים כבאות ב"ת, אלא הכוונה כאן היא לחלל שבין הגג למושב.

(2) שם כתב שאם הרגל השמאלית של הה"א נמצאת כנגד אמצע הגג פסולה היא, וצריך לתקנה על ידי גרירת חלק מגג האות בצד שמאל עד שתהיה הרגל השמאלית כנגד קצה הגג. אלא שאם אי אפשר לתקנה באופן זה, כשרה האות בלי תיקון.

(3) שם כתב שקו משוך באות פוסל, ואי אפשר לתקנו בתפילין ומחזות משום שלא כסדרן.

ואופן התיקון, מבואר ברמ"א לעיל (ס"י לב סי"ח) שהוא על ידי גרירת מה שנעשה בפסול ולחזור ולכותבו, וכתב במשני"ב שם (ס"ק פט) שכשנשתנה צורת היידי ואין ניכר בה ראש וירך, יש לגרור את החלק הנראה כיידי, ויש מחמירים לגרור גם את כל מה שנכתב באות זו לאחר הדיבוק [והיינו לגרור את האות כולה], וצ"ע אם יש להחמיר כן בדיעבד [וראה ביה"ל שם ד"ה יגור]. ואם אירעה הנגיעה רק לאחר גמר כתיבת האות, כתב בביה"ל שם (ד"ה נגע) שאין צורך למחוק את כל הרגל, אלא די בכך שיבטל ממנה צורת אות.

המשך בעמוד הבא

למעלה מצד ימין⁽²⁾ ולמטה משני הצדדים⁽³⁾. ויטה אותה לנקב"ל⁽⁴⁾.
(2) ואם עשאה מרובעת למעלה, כתב המקדש מעט (ס"ק ד) שמועיל תינוק להכשירה מאחר שלמטה היא עגולה כראוי, והוסיף שיתכן שכשרה היא אף בלא שאלת תינוק.

(3) ואם צד אחד עגול וצד אחד מרובע, כתב בשו"ת דרכי נועם (אח"כ ס"י ג עמ' נח, ב) ששינוי צורה הוא פסול, ואין מועיל תינוק להכשירה כיון שאין ספק שצד זה מרובע, ואות שחלקה דומה לאות אחת וחלקה דומה לאות אחרת פסולה, והוסיף, שאף שבשו"ת אהלי יעקב (למהר"ק ש"י ק"ג) כתב שאות הדומה לאות אחרת רק בחציה, אך בכללותה אינה דומה לה, כשרה היא [וכתב הפר"ח (לקוטים על ס"י לב) שכדבריו מבואר בשו"ע (יו"ד ס"י רעד ס"ח), ושלא כהר"י אסכנדרני שחולק על זה, ובמשני"ב לעיל (ס"י לו ס"ק ג) הביא מחלוקת בזה, וכתב שהפר"ח היקל, ושכן משמע בביאור הגר"א], מי"מ אין זה אלא כשבכללותה נראית כאות הנכונה, מה שאין כן כאן שבכללותה יכולה להדמות לאות מ"ם.

(4) ואם יש הפסק אויר באחד מהצדדים ואינה סתומה, כתב המקדש מעט (ס"ק ה) שפסולה ואין תינוק מועיל להכשירה, אך לחבר על ידי הוספת דיו מועיל אף בתפילין ומחזות. מאידך, הקסת הסופר (ס"י ט ס"ד ובלשכת הסופר ס"ק ו) כתב שאין אפשרות לתקנה מפני שהדין שהסמ"ך תהיה סתומה הוא מדאורייתא, אכן בגדולי הקדש (ס"י לב ס"ק לח) חלק על סברתו זו והכשיר כל שההפסק רק ולא השתנתה על ידי צורת האות.

ומי"מ אם ההפסק קרוב לתחתית הצד השמאלי, כתב המקדש מעט (שם) שאין מועיל תינוק בתפילין ומחזות, מפני שנשתנתה צורת האות מחמת שנראית כאות פ"א [אף על פי שאינה כשרה לאות פ"א, משום שהדין השמאלית אינה כפופה כלפי פנים].

[ביה"ל ד"ה היתן]

אין לנו קויר סתמקא דלא לקני תקון באם עשאו למעלה כצורת ו"א⁽⁵⁾ וכו', אס"כ קני נמי בפחותה, וצריך עיון לדקא⁽⁶⁾.

(5) ואף שאין מוחלט בלשונו אם מועיל תיקון לזי"ן פשוטה שראשה בצורת ו"ו בתפילין ומחזות, אלא רק בגז"ן כפופה, מי"מ בשו"ת בית שלמה (יו"ד ח"ב ס"י קסא) מבואר שגם בגז"ן פשוטה מועיל תיקון, מפני שלא השתנתה צורת האות על ידי כך, וכן כתבו המקדש מעט (אות נ ס"ק א) והערך השולחן (ס"יט) שמועיל תיקון אם תינוק אומר שהיא אות נז"ן. אכן, לגבי נז"ן פשוטה שראשה פונה לאחורי האות, כתב בשו"ת בית שלמה (שם) שהיא פסולה, כיון שאינה בצורת אות נז"ן כלל [וראה מה שכתבנו בזה לעיל לענין נז"ן כפופה].

(6) ובשע"צ לעיל (אות מ"ם ס"ק ב) כתב שמבואר בביה"ל כאן שאין פסק ברור להכשיר, ומשמע שלעיקר הדין לא נקט בדבריו הפמ"ג שהשווה את כל הפתוחות לסתומות, וכן מבואר בדבריו באות נז"ן כפופה, שלענין נז"ן כפופה שראשה כו"ו הביא מחלוקת אם כשרה, ואילו לענין נז"ן פשוטה שראשה כו"ו נראה שנקט שפסולה, ושלא כפמ"ג שנשאר בזה בצ"ע [כשיטתו לגבי נז"ן פתוחות]. וכן מבואר בדבריו לגבי הגג שנמשך לשמאל המ"ם ונראה כו"ו, שלענין מ"ם סתומה כתב שאינו מעכב, ואילו לענין מ"ם פתוחה מבואר לעיל (ס"י לב סי"ח ד"ה ונסתמה) שכל עוד לא עשה את הגג של היידי לא נגמרה צורת האות [ובשו"ת שבט הלוי ח"א ס"י טו אות ב נשאר בצ"ע האם פסולה]. אמנם, לענין פ"א כפופה שהנקודה שלה בולטת כלפי חוץ במקום כלפי פנים, העתיק המשני"ב בלא חולק את דברי הפמ"ג שנשאר בזה בצ"ע שמה פסולה כמו בפ"א פשוטה

מִשְׁנֵת תְּמוּנַת אוֹת ס' עֵינַן וּפֹא וּפ' פִּשּׁוּטָה צַדִּי וְצ' פִּשּׁוּטָה וְדִינִיָּהם סוּפְרִים סד

אֶפְלוּ בַתְּפִלִּין וּמוֹדוֹת, וְכִנּוּל בְּסִימָן לֵב סְעִיף כֹּה, עֵינַן שָׁם. וְאִם לֹא
עָשָׂה הַנֶּקֶדָה רַק כִּי שָׁוָה, עֵינַן לְעִיל סוּף אוֹת אֶלֶף^(א):

צורת אות פ"א פשוטה

אות פ"א פשוטה (א) צריך לעשותה (ב) לכתחלה בנזית למעלה, כמו
שהקפוסה היא למעלה. גם צריכה להיות ארבעה
לכתחלה כשעור שמהא ראונה לעשות פ"א כפוסה אם תכתפנה^(א).
וכדיעבר אם יש כרגל ימיני מכנגד מקום הנקדה ולמטה כמלא יו"ד, די
כך הפריימגרים כתב סתם: כמלא יו"ד מהנך, והפנה באשר כתבנו,
דאי לא הכי אין צורת אות עליון, ומכל מקום אם נמצא כן בספר
תורה, ואפלו בתפלין, לכתחלה בודאי חבב לתקן האות ולהשלימו בדיו,
ואין כנה משום שלא כסדרן, כיון דכלל התקן הוא כשר. ועשיית נקבה
הפ"א ונקדה הוא הכל כמו בקפוסה. גם יזהר (ג) שלא תהיה הנקדה
הפוסה לצד חוץ, כדי שלא תדמה לתי"ו^(א), אם לא נגעה הנקדה בגג, או
שהרחיק הנקדה מקצה הגג לכפנים, הכל דינו פשוט לעיל בקפוסה:

צורת אות צד"י כפוסה

אות צד"י כפוסה תמונתו כמו נז"ן כפוסה וי"ד על גבה^(א). הראש
הראשון שמניין שהוא קצין יו"ד (ב) יהיה פניה
(ג) נוטה קצת פלפי מעלה^(א). וירבך רגל הי"ד דבוק טוב בצנאר הצד"י,
ומאד יזהר להדביק באמצע הצנאר ולא למטה, שלא תדמה לעי"ו^(א).
וראשה השני יהיה כמין נז"ן, נוטה לכאן ולכאן, כי אין להקשיף הצנאר
מקצה הראש כי אם מאמצעו, (ג) כמו בנז"ן לעיל. והצנאר יהיה קצת
עב וארך קצת ומטה לצד זמין^(א), כדי להסמיך אות אצל ראשה. ומושקה
הפתח (ד) יהיה משהו לצד שמאלה הטיב^(א) יותר מן שני
הראשים, ותהיה לכתחלה עגלה למטה בצד זמין כמו כל הכפופות.
וישלישה תגין על ראש השמאלי. ואם לא נגע הי"ד בהפיו, עין בסימן
לב סעיף כה. ואם הראשים נוגעים יותר ממקום דבוקם, דהינו שאין נקר
הראש אלא כו שנה, עין לעיל בסוף אות אֶלֶף. ויזהר מאד (ה) שלא
יגעו הראשים זה בזה: וכדיעבר, עין בסוף אות ש"י מה שכתבנו שם:

צורת אות צד"י פשוטה

אות צד"י פשוטה (א) יהיה ראשיה כמו בשל כפוסה, והיא מרובת
גם כן מי"ד ונז"ן, ואך מנז"ן פשוטה, על-כן
גופה פשוט כמו אות נז"ן פשוטה^(א). ושעור ארבעה, שמתד למטה
מדבוק הראשים לכתחלה בכדי שיהא ראוי לעשות צד"י כפוסה^(א).
וכדיעבר, פסק הפריימגרים, שאם הוציא ממקום דבוק הי"ד לנז"ן
רק כמלא יו"ד, כשר, אכל אם לא נשאר כמלא יו"ד, צריך עיון. אם
נגעו הראשים יותר ממקום דבוקם, או שנגעו זה בזה, או שנסקס בין
הי"ד לתנז"ן, דינו כמו בכפוסה וכנ"ל:

צורת אות קו"ף

אות קו"ף יהיה (א) גבה שנה, ותג קטן צריך להיות על גבה בצד שמאל על
פניה^(א) לכתחלה: ונעשה הקוץ דק, כדי שלא יקלקל בזה תמונת

באור הלכה

עליהם, הנה נראה לך לבאורה דעליהי הרבוע אברה צורחה דתי אין שם כ"ף
עליה, ואפלו הכי כתב הפריימגרים דהנהי חתך דמקור צדן צורחה עליה, כיון
דחבל מרגלין בכפין כאלו, ואסין כלישכין בענינו, דאפלו בנז"ן פשוטה
שוקחמיד הר"ן, על-כילקוים אין לנו מקור מהמקרא דלא להני חתך באם צנאר
למעלה כצורת נז"ו^(א), על אחת כמה וכמה דאין לנו להחמיר בצורת נז"ן כפוסה אם
צנאר למעלה כצורת נז"ו דלא לתני חתך, כן נראה לי פשוט. ומה שכתבתי
שיגד קצת, דאם יגדו הרבה יאבד תמונתו, וכשתקן אחר כך יהיה כנה שלא
כסדרן. ומה שכתבתי: ואחר כך יוסיף עליו דיו, דאם יעשה בהסך ויהיה רחב
הרבה, אפשר דעליהי יקרא אבד עקר תמונתו, דאין הכל מרגלין בנה, ולא
ייעל אחר כך מה שיגד מצד שמאל. ודע עוד, דלדעת הפריימגרים דמחית
לתורהו בחנא מחתא אפלו לענין דיעבר, אלקא דסבירא לה דאין לחלק בין
פשוטה לכפוסה בין דשנייה שם נז"ן עליהן ונחדע, דכ"ף פשוטה שצנאר קרוב
נמי קרוב כפוסה דסבירא לתו אפלו דיעבר פסול. אסין לזכרוני לש נמי
לומר כהא ונא כמין פתוחה אם צנאר למטה נסרן עגלה, דיש לפסול אפלו
דיעבר משהם, כיון דשנייה שם מ"ם עליהן: וכמין פתוחה דאין פסול, דהו
בכלל ממיין סמיכין, אסין הכי נמי בפתוחה, וצריך עיון לדקא^(א).

נרומיה, דהנה למעלה מצד זמין^(א) ולמטה משני הצדדים^(א). וחסם אותה לגמרי^(א).
וגבה למעלה יהיה (ג) לכתחלה עובר לחוץ לצד שמאל כשעור גג הנז"ן:

צורת אות עי"ן

אות עי"ן יהיה (א) אות ראשון (ב) קצין יו"ד^(א), ופניה קצת פלפי
מעלה (ג) לכתחלה, וגופה משהו תחתיה בעמידה
(ד) קצת^(א) (דאם ממשיכה הרבה באלכסון לא יהיה יכול להסמיך אות
אחר אצל עי"ן אם ידמין). ובה תהיה נז"ן עומדת (ה) בשנה^(א) ונוגעת
בירכה (ו) למטה מהצנאה^(א), ונעשה על ראש הצ"ן שלשה תגין, וצין
לעיל בסוף אות א' לענין אם נגעו הראשין יותר ממקום דבוקם. ומאד
יזהר שלא יגעו הראשים זה בזה: וכדיעבר אם נגעו זה בזה כהוט
השערה אם מהני גרידה, עין לקמן בסוף אות ש"י מה שכתבנו שם:

צורת אות פ"א כפוסה

אות פ"א כפוסה (א) צריך להיות לה (ב) לכתחלה למעלה בצד זמין
נזית מבפנים, וגם מבחוץ יהיה נזית כנז"ן. ותהיה
משוכה קצת לאחוריה (ג) שתהיה עגלה מבחוץ, וכן למטה תהיה עגלה
מבחוץ, וכמו כל הכפופות שצריך להיות עגלה למטה לכתחלה, אכל
(ד) מבפנים יהיה לה נזית, כדי שיהיה בלכך שבפנים צורת בי"ת. ותהיה
הרבה קלמוס וחצי^(א), כדי לתלות בה הנקדה שבפנים שלא תגע בהאות
גופה נהג"ה ולא פמה שנהגו אינה סופרים לעשות עקב מבחוץ בצדה,
כנה פ ואומרים שזה להיטיב הבי"ת לכן מבפנים, כי הוא ממש אות
שבור: ובאמת צריך להיות עגל מבחוץ כמו שכתבנו, ורק בפנים צריך
להיות בי"ת לכן. ומה שנהגו כך, מפני שאינם יודעים ההרגל לעשות
לתפס הקלמוס באלכסון ולהמשיכה מעט לאחוריה הקלמוס בפנים,
שעליהי נעשה לה נזית בפנים, כמבאר בבית יוסף, על-כן צא להם
השעות לעשות עקב מבחוץ, גם כמה שנהגו לכתב משוכה מסוף גבה
מצד, והנקדה עושים בנזית ולא עגלה, הם מקלקלים הנז"ן לגמרי, עד
כאן לשון ספר סמיכה תמה בקצור לענינו. ובאמת מי שאינו יודע
לעשות כמו שכתב הסמיכה תמה, יותר טוב לעשות בי"ת מבפנים בלא
עקב רק בנזית לבר, ממה שיצא פ"א שבור מבחוץ, כי אפלו בתמונת
הבי"ת גופא העקב לא לעכובא הוא כלל, וכל-שכן בזה שלא נזכר עקב
כלל בכרוך שאמר, בודאי לא נכון הוא לעשות על-ידיה הפ"א שבור,
עד כאן הגי' (ה) ויהיה לה (ה) עקץ על פניה לצד שמאל ויורד למטה אל
הנקדה שבתוכה, ותהיה הנקדה תלויה בה, כי הנקדה ומשך עקבה יהיה
בתמונת נז"ו כשיקפף הפ"א. ומהאי טעמא תהיה הנקדה למטה לצד
שמאל עגלה בתמונת ראש הנז"ן. ולא תגע הנקדה בשום מקום
מבפנים, ואם נגעה (ו) פסולה. גם יזהר בהנקדה (ו) שלא תהיה הפוסה
לצד חוץ, דאי לא הכי צריך עין אפלו דיעבר. ואם לא מלה הנקדה
(ח) בהעקץ שעל פני הפ"א, והרחיקה מקצה הגג לכפנים, יש להסתפק
בו, ודינו כמו בה"א שמהל רגל שמאלו באמצע הגג וכנ"ל באות ה"א^(א).
ואם לא נגעה הנקדה בגבה ותינוק קראה פ"א, יש לתקן, ותקון מוציל

שער הציון

לשפוטא הוא: (א) עין באות פ"ם סתופה בשער הציון אות קטן ד: ע (ב) בית יוסף:
(ג) דאם הקו שנה פסול אפלו דיעבר: (א) פשוט: (ד) דאם לנז"ן בעמידה, אינה
תמונת עי"ן בראי, וצריך עין אפלו לענין דיעבר, וצין ברין פרק הבהות: (ה) לכתחלה.
ונראה לי שם עקר תמונת ראשה שהיא בנז"ן עובר למעלה משני הצדדים אינו מעב
דיעבר, דכעין רק שיהא נקר תראש ולא יהיה כו שנה, ורומא דהא שמתל הפריימגרים
דיעבר בטי בצדו שמאלי שהוא גסין כנז"ן, וצין לעיל בסוף אות טי"ת: (ו) לכתחלה:
פ (ב) בלוי בבית יוסף: (ג) הוא פשוט: (ד) גם זה רק לכתחלה: (ה) גם זה אינו מעב
דיעבר, וכמו שפוטח מנודע ביהודה פסול באות מ: (ס) גם זה לכתחלה: (י) ברך
שאמר בא"ב הראשון ונאמר: (י) פריימגרים בסוף הסמיכה לסימן ל"ב: (ס) פרי
מגרים: (פ) בית יוסף: (צ) עין בבית יוסף ופשוט: (א) בית יוסף: צ (ב) בית יוסף
כל הענין: (ג) ולכתחלה נראה לי: (ג) ומכל מקום נראה לי דאפלו הפריימגרים
דסתפק בזה בנז"ן כפוסה, לענין דיעבר מודה בנז"ן ולא מעב דיעבר, ולא בענין
שם שיהא נקר תראש ולא יהיה כו שנה, ורומא דע"ת שגם שם תמונתו כ"ף נז"ן ונתקל
שם הפריימגרים, ושאינו נז"ן ונזכר בגמרא שמתמונתו למעלה הוא עי"ן נז"ן, וצין לעיל
בסוף אות טי"ת: (ד) כמו בנז"ן כפוסה לעיל. וכשלא שם אפילו דהוא לעומת
כדי שלא תדמה לק"ף כפוסה או לבי"ת, מה שאין כן כאן, ולכן כתבתי לכתחלה:

משנת תמונת אות ס' ועין ופא ופ' פשוטה צד"י וצ' פשוטה ודיניהם סופרים

ביאורים ומוספים המשך

זה כשר אף לכתחילה, ואף בשו"ת נודע ביהודה (י"ד מהד"ק סי' פ' ומהד"ת סי' קעא) כתב שבדאי אין פסול בספר תורה שכתוב בכתב זה, ולכן כתב לגבי אות אל"ף שכתובה ביו"ד הפוכה שכשרה היא, וכדבריו כתב בשו"ת ר"א גוטמאכר (א"ח סי' ד), וכן כתב בשו"ת פנים מאירות (סי' סו) שאל"ף, צד"י ושיו"ן הכתובות עם יו"ד הפוכה, כשרות בדיעבד. והמקדש מעט (שם) כתב שיש לעשות בצד"י יו"ד כסדרה, אלא שאם עשה אותה הפוכה כשרה היא. והקטת הסופר (סי' ה ס"ב אות צ) כתב שאם עשה יו"ד הפוכה ויכול לתקן בנקל, יתקן, אך שוב חזר בו במכסה לאהל (הנספח לקצושי"ע, הובא בצדקת הצדיק עמ' יב) שאין צריך לתקן.

מאידך, החזו"א (שם) כתב שכתבי היד והדפוס של הר"ן והמחזור ויטרי אינם מוסמכים, ומכיון שמבואר בברוך שאמר שצד"י עם יו"ד הפוכה אינה כשרה, יש לנהוגים לכותבה כסדרה להחמיר בדבריו לעיכובא, מפני שיש לומר שאילו היו הפנים מאירות והנודע ביהודה רואים את דברי הברוך שאמר היו חוזרים בהם, אלא שמי שנהגו אבותיו לכתוב בכתב וואליש יכול להמשיך כמנהגם. אמנם, הגדולי הקדש (שם) ביאר את דברי הברוך שאמר באופן אחר, ולדבריו אין ראייה לפסול ביו"ד הפוכה, וכשיטתו במקדש מעט שאין בזה פסול.

ובשו"ת שבט הלוי (ח"ב סי' ריא) כתב שלבני אשכנז כתב וואליש אינו לכתחילה, משום שיש בו כמה שינויים בצורת האותיות (אך בדיעבד בודאי כשר הוא, ולפיכך כתב (ח"י סי' ו ו-ו אות ב) שמוותר לאשכנזי לעלות לתורה בספר תורה ספרדי, ולענין אות צד"י כתב (שם סי' קעו אות א) שדרכו להורות שלכתחילה אפשר לעשותה עם יו"ד הפוכה בספר תורה הכתוב בכתב ב"י [אשכנזי], וכפי שכתב בשו"ת חתם סופר (י"ד סי' רסו) בשם רבו, על פי המבואר באר"י ז"ל וברמ"ק. ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ב סי' יב) כתב שאף שכתב וואליש כשר, ואין חשש לרוב הפוסקים בצד"י הפוכה, מ"מ יש להקפיד בכתובות אות יו"ד שיהיה בה קצו של יו"ד (ולענין אות שיו"ן ראה מזה שכתבנו שם).

ואף אם בספר תורה אחד או בפרשת תפילין אחת חלק מהצד"י כתובים עם יו"ד כסדרה וחלקם עם יו"ד הפוכה, כתבו בשו"ת השיב משה (סי' נא), בשו"ת מהרש"ם (שם) ובמקדש מעט (שם) ובגדולי הקדש (שם) שכשרים הם, ואין זה תרתי דסתרי, כמבואר בספר מצת שמורים בשם האר"י ז"ל, ששתי הצורות אמת ולכל אחת יש סמך, ומ"מ לענין מי שיש לו תפילין של יד הכתובות בכתב ב"י ותפילין של ראש הכתובות בכתב אר"י ז"ל, או שחלק מהמזוזות בביתו כתובות בכתב ב"י וחלקן בכתב אר"י ז"ל, דעת הגרש"ז אור"ח (הליכות שלמה תפלה פ"ד ס"ב דבר הלכה אות לא) שצא יד חובתו, אלא שראוי להקפיד שיהיו בולן שוות, אכן אין הקפדה שיהיו מזוזותיו באותו כתב שבו כתובות התפילין, אכן כשחלק מהמזוזות או מפרשת התפילין כתוב בכתב ב"י וחלק בכתב וואליש, כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ד סוף סי' ו) שפסולות הן משום מנומר.

וצד"י ששני ראשיו פונים כלפי פנים האחד כלפי חבירו, כתב החזו"א (שם) שצורה זו פסולה, ובדעת קדושים (אות צד"י) משמע שכשרה היא.

(3) ואם הדביק את היורד למטה מחציה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' ז) שאם עדיין צורת צד"י עליה כשרה היא, ואין לפסולה מחמת הטענה שאילו היו מסירים את הגג של היורד ומשאירים רק את הקו לא היתה האות נראית כצד"י אלא כעין, ובפרט יש להכשיר באופן שהיו"ד הפוכה, שהרי בזה היא נראית יותר כצד"י מאשר כעין מפני שבעין היורד אינה הפוכה, אלא שמימי גס במקרה כזה אין להכשיר בכל אופן, שאין לדון אלא מה שעניו ראות.

(4) ואם לא עשה את צוואר האות באלמסן אלא עיקם אותו כעין אות המשך בעמוד הבא

ואם יש לפ"א נקודה, אך היא דקה ואינה עבה כראש יו"ד, כתב המקדש מעט (סי' ח) שמ"מ כשרה היא, שהרי מבואר בגמרא שאות פ"א היא כשי"ת הפוכה, ובשם שבט"ת אין הנקודה שלה עבה, כך בפ"א אין זה לעיכובא.

צורת אות פ"א פשוטה

ק'שעור ש'תהא ר'אונה ל'עשות פ"א כפופה אם תקפפנה⁽¹⁾ וכו', ק'די שלא ת'קמה ל'ת"י⁽²⁾.

(1) ושיעור אורכה, כתב הדרכי משה (אות ה) שהוא חמשה חצי קולמוסים בולל הגג.

(2) ואם חינוך קראה בפ"א פשוטה (ולא כתי"ן) מחמת הרגל הארוכה, כתב המקדש מעט (סי' ב) שכשרותה תלויה במחלוקת אם פוסל שינוי במקצת האות (ראה מזה שכתבנו לעיל אות סמוך הע' ג). אמנם במשנ"ב מבואר לגבי פ"א כפופה שנקודתה כלפי חוץ, שצ"ע אם כשרה אפילו בדיעבד, אף שלכאורה אין צד שיקראנה תינוק כתי"ו (כמבואר בגדולי הקדש כלל טו אות ל).

צורת אות צד"י כפופה

י'ו"ד על גבה⁽¹⁾ וכו', ש'הוא ק'עין י'ו"ד י'היה פ'ניה קצת כלפי מעלה⁽²⁾ וכו', ולא למשה, שלא ת'קמה ל'עין⁽³⁾ וכו', ומטה לצד ימין⁽⁴⁾ וכו', י'היה ק'שוף ל'כתחילה לצד שמאלה ה'טב⁽⁵⁾.

(1) ואף אם האריך את הרגל המנחת עד שחלק זה אינו נראה כיו"ד אלא כיו"י, כתב המקדש מעט (סי' ו) שהצד"י כשרה.

(2) ממשמעות לשון הפוסקים שכתבו כן, כתב המקדש מעט (סי' ח) שנראה שיו"ד זו אינה הפוכה אלא כסדרה, ורק שמשופעת קצת כלפי מעלה. והרס"ף שכן מבואר בשו"ע לעיל (סי' לב סכ"ה) שאות צד"י מורכבת מיורד וטו"ן, שאילו היתה היורד הפוכה לא היתה נחשבת ונקראת יו"ד, ואף היה אפשר לתקן את האות כשנפרד היורד מהטו"ן פירוד הניכר [מפני שהפירוד אינו גורם שיראו כשתי אותיות], וכן הוכיח בגדולי הקדש (כלל טו אות ל) מדברי הרמב"ן (שבת קג, ב) שכתב שאין להפירד את היורד של הצד"י מגוף האות, משום שאז היתה נראית כשתי אותיות נפרדות - יו"ד וגימ"ל [וכדבריו מבואר בח"י הריטב"א ובה"י המייחסים לר"ן שם], ואילו היתה היורד הפוכה לא היתה דומה ליורד. וכן מבואר באלפא ביתא שיש לעשות בצד"י יו"ד גמורה. ובספר כתוב לחיים (אות צ) כתב שקצת משמע כן מהד"ן המרובא בפוסקים ובמשנ"ב להלן, שכשהיורד מחוברת בתחתית הצוואר דומה האות לעין, ואילו היתה היורד הפוכה לא היתה אות זו דומה לעין.

מאידך, הנהגים בכתב וואליש, אשר הוא הכתב שנהגו בו בני ספרד מאות שנים, כותבים יו"ד הפוכה באות צד"י. ויש אומרים שכן נמצא כתוב בספר תורה המיוחד לר"ן [הובא בספר צדקת הצדיק עמ' מ] ובצורת האותיות שבמחזור ויטרי (סוף הספר עמ' 801), וכן דעת האר"י ז"ל שיש לעשות על פי קבלה, כמובא בספר לדרך אמת (סי' יג אות צ) ובשו"ת חתם סופר (אור"ח ח"ב סי' ח, יו"ד סי' רסו).

דברי האר"י ז"ל אלו, כתב השר"ע הרב (אות צ) שנאמר רק לגבי תפילין, אכן כתב המשנת אברהם (סי' כג ספ"ח) שמנהג העולם לעשות כן אף בספר תורה, וכן כתב הקול יעקב (אות צ) שמנהגם כן, מפני שכן צורת האות לפי הכתב הספרדי, וכן כתב החזו"א (א"ח סי' ט ס"ק ה, וספר צדקת הצדיק) שלא ראינו שהעולם נוהגים כחילוק זה שבין תפילין לספר תורה.

ולענין כתב וואליש לבני אשכנז, כתבו בשו"ת עין יצחק (י"ד סי' כח) בשו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' קב) ובשו"ת קנאת סופרים (סי' קבא) שכתב

משנת תמונת אות ס' וענין ופא ופ' פשוטה צד"י וצ' פשוטה ודיניהם סופרים ביאורים ומוספים המשך

2) ומקום דיבוק היידי בנ"ך, כתב המקדש מעט (סיק ב) שאפשר לכתחילה להדביקה בכל החצי העליון של הנ"ך, ובדיעבד כשר גם אם הדביק בחצי התחתון, שרק בצד"י כפופה החמירו בדיעבד כשהדביקה למטה, כיון שבאופן זה יש חשש שתיראה כענין.

וצד"י פשוטה שרגלה אינה יוצאת מראשה השמאלי בישרות אלא באלכסון, ורק אחרי שמתחבר אליה האלכסון של היידי הימני יורדת למטה בישרות [בצורת Y]. כתב בשו"ת שבט הלוי (חי' סי' יב אות ג) שאם למעשה נראית אות זו כצד"י פשוטה הריהי כשרה על כל פנים בדיעבד. וכן לענין צד"י כזו שרגלה קצרה וחזקה קצת לאות טי"ת, כתב שם שאם למעשה נראית לרב כצד"י ולא כטי"ת, כשרה היא [וראה מקדש מעט סיק ד].

ק צורת אות קו"ף

קצת שמאל על פניקה⁽¹⁾.

1) ואופן עשיית תג זה, כתב הקסת הסופר (סי' ה סיב אות ק) שיהיה עקום קצת תוטה לאות שאחריה, במבואר בגמרא (שבת קד, א) שהתג של אות קו"ף פונה כלפי אות רי"ש, וכן מפורש במאירי (קרי' ספר מאמר ב ח"א בתחילתו) שיש לעשות, והעיר כלשכת הסופר (שם סיק כו) מדרג השמיטו הפוסקים דבר זה. אכן בהגהות מיימוניות (פ"א מהל' תפלין אות צ) ובתיקון תפלין (אות ל) מבואר, שהתג יהיה זקוף ופשוט ולא מעוקם.

למיד, דהיינו שמשך מהגג קו למטה ועיקם אותו לצד ימין, ועל גביו כתב את היידי, כתב בשו"ת שבט הלוי (חי' סי' ה אות ז) שאם למעשה נראית אות זו כצד"י כשרה היא, אך אם בתחילת המבט עליה היא נראית כלמיד עם יידי על גבה, מסתבר שפסולה היא. ומי"מ אם הראש שעל גבי הקו נמשך משני צידי הקו באופן שהוא נראה כזי"ן ולא כזי"י, ואם כן אינו נראה כאות למיד, כתב שם שצ"ע בדינו, שיתכן שיש צד להכשירו.

ובענין חיים ובשער הכוונות (תפלין דרוש ב) כתבו שאף בצד השמאלי של גג הצד"י יש לעשות צורת יידי ומתחתיו יש למשוך את צוואר האות ולעשות צורת נ"ך כפופה, וכן כתב המור (קציעה אות צ) בשם המצת שמורים שיש לעשות בכתב הספרדי, וכן כתב בספר לדרך אמת (סי' יג אות צ) [דהיינו באופן שאינו נראה כאות לגידי, כנ"ל].

5) ולענין מנהג הסופרים בזה, ראה מה שכתבנו לעיל בענין נ"ך כפופה.

צורת אות צד"י פשוטה

כמו אות נ"ך פשוטה⁽¹⁾ וכו', בכדי שיהא ראוי לעשות צד"י כפופה⁽²⁾.

1) דהיינו שראשה עובר משני הצדדים כמו זי"ן, כנ"ל במשגיב לענין נ"ך פשוטה. ואם עשאה כזי"י ארוכה, כתב המקדש מעט (סיק ג) שכשרה בדיעבד, מפני שבאות המורכבת משתי אותיות אין פסול אם שינה מצורת אחת מהן.

